

Інтегрований підхід у дошкільній освіті: мода чи вимога часу?

Богуш Алла Михайлівна¹

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

E-mail: allabogush777@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5678-5455>

Researcher ID: P-6834-2019

У статті висвітлено проблему впровадження інтегрованого підходу в системі дошкільної освіти на сучасному етапі як у закладах дошкільної освіти, так і в системі вищої школи. Чому виникла необхідність звернутися знову до означеної проблеми, актуальність якої досить розлого дискутувалась на початку ХХІ ст.? Звернення до організації освітнього процесу натеper у закладах дошкільної освіти України пов'язане з прийняттям Концепції «Нова українська школа», у змісті якої зазначено, що провідним принципом змісту навчання у початковій школі є інтеграція змісту споріднених нових модулів з інших предметів (НУШ, 2016: 25).

Реалізація принципу наступності в організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти знову поставила питання щодо активізації інтегрованого підходу в системі дошкільної освіти, стрижнем якого є принцип інтеграції. У статті позиціоновано результати аналізу науково-термінологічного поля поняття «інтеграція» щодо розмаїття його трактувань та терміносполучень у визначенні методологічних підходів (інтеграційний, інтегративний, інтегральний, інтегрований); специфіковано застосування інтегрованого підходу в сучасному освітньому полі як закладів дошкільної освіти, так і вищої школи.

Ключові слова: дошкільна освіта, підхід, інтеграція, інтегрований, заняття, освітній процес, навчальна дисципліна, заклад дошкільної освіти, вища школа, цілісність.

Мета та завдання дослідження. Мета статті: схарактеризувати наявний стан впровадження інтегрованого підходу в сучасну практику дошкільної освіти. Завдання дослідження передбачають здійснити аналіз поглядів науковців щодо розуміння ними контентної позиції наукових понять, які є складниками інтегрованого підходу. Сфокусувати сучасну практичну площину застосування інтегрованого підходу в системі дошкільної освіти.

Результати дослідження. Імплементація інтегрованого підходу в дослідженнях українських учених здійснювалась у різних напрямках, як-от:

- сутність термінологічного поля дотично інтегрованого підходу (М. Арцишевська, В. Андрющенко, К. Белая, Г. Беленька, І. Бех, Ю. Борев, М. Іванчук, В. Ільченко та ін.);
- специфіка впровадження інтегрованого підходу в освітній процес закладів дошкільної освіти (Г. Беленька, С. Боярчук, Н. Гавриш, Л. Зайцева, І. Кіндрат, Н. Котелянець, К. Крутій та ін.);
- реалізація інтегрованого підходу щодо валеологічного виховання дітей дошкільного віку (О. Максимова);
- інтеграція дітей з особливими освітніми потребами (Н. Олефір);
- інтегрований підхід у роботі з дітьми дошкільного віку: публікації вихователів (О. Бороздіна, Р. Корендо, А. Панченко, І. Романюк та ін.);
- інтеграція родинного й суспільного виховання у формуванні ціннісно-змістової сфери дітей дошкільного віку (В. Купрієнко);
- розробники інноваційних концепцій цілісного змісту освіти за інтегрованим підходом (В. Ільченко, С. Якименко та ін.).

Як бачимо, проблема і в науковому і практичному просторах дошкільної освіти не є новою.

З'ясуємо передовсім сутність термінолексем, складників феномену «інтегрований підхід» за термінологічними джерелами .

¹ доктор педагогічних наук, дійсний член НАПН України, професор кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Серцевиною феномену «інтегрований підхід» є поняття «інтеграція», яке визначається як: процес розвитку, пов'язаний з об'єднанням у ціле різнорідних частин цілого; об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі (УТС, 2016: 468); «інтеграція в освіті», об'єднання, органічне злиття освітніх установ, систем, змісту освітніх програм, різних предметів або предметних галузей (Гончаренко, 2011: 198); поняття, що означає стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, а також процес, що веде до такого стану (Ярмаченко, 2001: 229).

Педагогічні словники розглядають інтеграцію у векторі змісту освіти, «інтеграція навчання», «інтегрований урок», заняття. За М. Ярмаченком, інтеграція змісту освіти – це процес виявлення однотипних закономірностей в елементах змісту навчання та встановлення їх системної цілісності. Інтеграція самостійних предметів чи окремих елементів змісту освіти в єдину цілісну систему відбувається на основі закономірних зв'язків між ними, при цьому використовуються такі форми організації та викладу наукових знань, як метафоризація, метафізація, мережа теорій, картин, картин світу тощо (Ярмаченко, 2001: 229); один вектор розвитку, пов'язаний із об'єднанням у ціле раніше різнорідних частин та елементів, збільшується обсяг та інтенсивність взаємозв'язків і взаємодії між елементами, зокрема надбудовуються нові рівні управління (Гончаренко, Радул, 2000).

Як бачимо, у словниках інтеграція тлумачиться дещо по-різному в залежності від виду професійної діяльності.

Натомість презентовані визначення суголосні щодо основних ознак і результативності процесу інтеграції: об'єднання, злиття, системність, цілісність, нова якісна характеристика цілісності.

Українські вчені не оминули висловити своє розуміння наукового поняття «інтеграція». Розглянемо їх. За М. Прокоф'євою, інтеграція є процесом взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між елементами на основі достатньої підстави, у результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якої зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» (Прокоф'єва, 200: 17). К. Крутій сутність інтеграції розуміє як природний динамічний процес, що передбачає взаємопроникнення і взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх напрямів на основі системного й усебічного розкриття процесів і явищ, спрямований на забезпечення цілісності знань та вмій дітей дошкільного віку (Крутій, 2018).

Н. Гавриш, узагальнюючи різні підходи вчених щодо визначення феномена «інтеграція», підсумовує, що поняття «інтеграція» слугує для позначення процесу чи стану відбудови через відновлення, поповнення, об'єднання в ціле раніше ізольованих частин, тобто означає результат інтеграції чи дію, яка веде до інтеграції (цього результату) (Гавриш, 2011). Дозволимо собі зауважити, що в поданому узагальненні поняття «інтеграція» відсутній досить важливий істотний компонент, як-от: взаємодія, взаємопроникнення, які і спричиняють нову якість предмета (об'єкта, суб'єкта) в будь-якому виді діяльності (професійної, освітньої, художньо-мовленнєвої тощо).

Отже, інтеграція – це об'єднання окремих структурних розрізнених компонентів в єдину цілісність, яка спричиняє як кількісні, так і якісні зміни, її результатом є новоутворення.

Інтеграція в освіті розглядається як: а) педагогічний процес; б) педагогічний принцип; в) як створення нової цілісної педагогічної системи; г) результат освітньої діяльності, тобто нерозривно пов'язаної єдиної цілісності, нової інтегрованої якості (Психолого-педагогічний супровід, 2023).

Втілення різних інтеграційних нововведень в освітній процес номінується в освіті таким узагальненим поняттям, як інтегрований підхід. Визначимось із його розумінням. Проблему інтегрованого підходу в освіті досліджували Р. Арцишевський, В. Андрищенко, І. Бех, В. Ільченко, В. Загвязинський та ін; в дошкільній освіті (Г. Беленька, С. Боярчук, Н. Гавриш, Л. Зайцева, І. Кіндрат, К. Крутій, Н. Лисенко, С. Семчук, С. Якименко та ін.).

Констатуємо, що лексема «підхід» у педагогічних дослідженнях потрактовується як певна освітня позиція педагога в побудові освітньо-виховного процесу (реального (чи ідеального) із визначенням його головного сегмента (методологічної спрямованості).

В Енциклопедії освіти «інтегрований підхід» розглядається як підхід в освіті, що веде до інтеграції змісту, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність, результатом застосування якого в педагогіці можуть бути цілісні знання різних рівнів: про довкілля (дійсність), природу, з тієї чи тієї освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми (Енциклопедія освіти, 2008).

Інтегрований підхід, за К. Крутій, є стрижневим і відображає реалізацію ідей взаємозв'язку і взаємодії будь-якому з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи тих цілей і завдань освіти, що веде до підвищення рівня його цілісності (Крутій, 2015: 8).

Зазначимо, що в науково-педагогічній літературі вживаються й інші варіативні назви щодо використання інтеграції в освітньому процесі та в експериментально-дослідницькій діяльності: «інтегративний підхід», «інтегральний підхід», «інтеракційний підхід». Ряд учених (І. Баршинікова,

О. Бундак, Л. Весніна, О. Вознюк, К. Волинець, В. Разумний, С. Семчук та ін.) послуговуються терміном інтегративна освіта, інтегративний підхід.

Так, окремі вчені розглядають інтегративний підхід як конструювання змісту навчання, що підпорядкований вирішенню системи внутрішньо- і міждисциплінарних проблем. Так, О. Бундак виокремила такі рівні формування інтегративних знань студентів у процесі вивчення навчальних дисциплін: початковий рівень (елементарні знання з предмета); проміжний рівень (інтеграція знань певної теми чи модуля); узагальнений рівень (інтеграція знань під час завершального вивчення предмета).

Учені в галузі педагогіки вищої школи характеризують інтегративний підхід як вивчення інтегрованих курсів, окремих предметів з освітньої галузі, у процесі яких цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, використання ІКТ, застосування методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень студентів, що сприяє формуванню у них інформаційно-комунікативної компетентності.

Інтегративний підхід учені (О. Бундук, С. Семчук та ін.) розуміють як відновлення природної цілісності (педагогічного) процесу, встановлення зв'язків і відношень між штучно розподіленими компонентами освітнього процесу (педагогічними дисциплінами) та їх функціями: інтегровані семінари, лекції, уроки, заняття, навчальні дисципліни. У науково-педагогічному обігу вживається ще й таке поняття, як «інтеграційний підхід», «інтеграційні процеси», «інтеграційні механізми» із відтінком динамізму, еволюційності, якісних змін.

У зарубіжному науковому обігу актуалізовано поняття «інтегративне навчання». Так, американські вчені (Р. Гейл, Т. Родерс, П. Хатчинс та ін.) подають свій варіант дефініції «інтегративне навчання» як процес розвитку здатності здобувачів освіти впізнавати, оцінювати та здійснювати зв'язки між суттєво відмінними поняттями, сферами діяльності чи контекстами (Gail, Huber, 1997).

За Т. Родерсом, інтегративне навчання – це властивість, яку набувають здобувачі освіти впродовж навчання у ЗВО: вміння встановлювати зв'язки між різними поглядами, набутим досвідом, умінням переносити здобуті знання, вміння і навички в нові освітні умови у процесі навчання у ЗВО чи за його межами.

Переконанні, що всі три варіації підходів, передбачають інтеграцію змісту, форм, методів і прийомів навчання студентів, яка впливає насамперед на якість освіти. У дослідженні дотримуємося терміносполучення «інтегрований підхід».

Інтегрований підхід, за словами К. Крутій, є стрижневим і відображає реалізацію ідей взаємозв'язку і взаємодії в будь-якому з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи тих цілей і завдань освіти, що веде до підвищення рівня його цілісності (Крутій, 2018).

Інтегрований підхід у дошкільній освіті розуміємо як організацію освітнього процесу в закладах дошкільної ланки (ЗДО, ЗВО, післядипломна освіта), який передбачає взаємозв'язок, взаємодію, взаємопроникнення, окремих самостійних освітніх напрямів, навчальних дисциплін (предметів), спрямованих на цілісність освітнього процесу, цілісність міжпредметних знань, в оновленій їх структурі, що забезпечує високу якість освіти.

Парадигмальний вимір реалізації інтегрованого підходу в дошкільній освіті передбачає його студіювання у двох освітніх сегментах: в першій освітній ланці – дошкільній (ЗДО) та у ЗВО (факультети дошкільної педагогіки і психології).

Проблема імплементації інтегрованого підходу у ЗДО розкрита досить докладно моїми учнями д.п.н., проф. Н. Гавриш і К. Крутій та їхніми учнями. Зокрема, в усіх публікаціях означено напряму (Н. Гавриш, Л. Зайцева, І. Кіндрат, Н. Котелянець, К. Крутій та ін.) йдеться про організацію інтегрованого освітнього процесу та інтегровані заняття.

Так, К. Крутій дефінікує інтегрований освітній процес у ЗДО як цілеспрямований і систематичний процес об'єднання освітніх напрямів під час спеціально організованої взаємодії педагогів і вихованців, спрямований на реалізацію освітніх завдань на основі інтеграції змісту освіти та видів дитячої діяльності (Крутій, 2018: 5).

Вчена вважає, що застосування означеного підходу дозволить уникнути навчально-дисциплінарної моделі навчання, яка є натеper ще панівною.

На нашу думку, не коректно обмежувати цінність інтегрованого освітнього процесу тільки зміною освітньої моделі навчання.

Кінцевий результат будь-яких інтеграційних процесів передбачає суттєві якісні зміни насамперед у розвитку особистості дитини під впливом взаємодії, взаємопроникнення, об'єднання окремих освітніх напрямів, яке сприймається дитиною як цілісність що є узагальненою картиною світу, цілісним образом Довкілля.

І. Кіндрат характеризує інтегрований освітній процес ЗДО у поєднанні з іншими підходами. За її словами, інтегрований освітній процес є динамічною системою з наявними цілями, цілісністю, усталеною структурою, спеціально організованою взаємодією педагога і вихованців, що спрямований на вирішення розвивальних і освітніх завдань (системний підхід) та за результатами активності дитини

за умови провідної ролі педагога (особистісно-діяльнісний підхід) і завершує визначення інтегрованого освітнього процесу ЗДО оптимізаційним підходом (Кіндрат, 2012).

Вважаємо, що за науковими (методологічними) правилами кожне самостійне поняття чи феномен (терміносполучення, у нашому випадку, інтегрований освітній процес) має свій конкретний зміст, яким він і вирізняється від інших наукових термінів. Не можна визначати сутність одного поняття через інше: інтегрований через системний, особистісно-діяльнісний та ще й оптимізаційний підходи без їх суттєвої характеристики.

Не є доцільним і визначення освітнього процесу через процес...

Висловимо своє бачення щодо студювання інтегрованого освітнього процесу ЗДО – це цілеспрямована організація і конструювання об'єднаного змістового контенту за змістовими напрямками БҚДО, завдяки якому у здобувачів освіти (дітей дошкільного віку) формується цілісність знань (нові інтегровані «неопоняття») через доцільний взаємозв'язок, взаємодію, взаємопроникнення різних освітніх сегментів у взаємодії різних видів діяльності.

Зазначимо, що в наукових методичних джерелах учені характеризують і такий феномен, як «інтеграція змісту дошкільної освіти» та «інтеграція навчання». За словами К. Крутій, *інтеграція змісту освіти* – це пов'язаність, взаємопроникнення і взаємодія окремих освітніх галузей, що забезпечує цілісність освітнього процесу в дошкільному закладі (Крутій, 2018).

Загалом можна погодитись із таким трактуванням, хоча виникає запитання, які ж «галузі» освітні можуть інтегрувати, якщо йдеться про галузь дошкільної освіти?

Інтегроване навчання у ЗДО Н. Котелянець специфікує як освітньо-виховний процес, побудований на посиленні взаємозв'язків усіх його компонентів, насамперед змісту різних предметних галузей (розділів) програми, що відображає так чи так цілісну картину світу у його природних, наочно представлених взаємозв'язках та взаємозалежностях, спрямований на формування знань, умінь і навичок, що сприяють розвитку та вихованню особистості дитини (Котелянець, 2021).

Як засвідчує аналіз трактування «інтеграції» та похідних понять, пов'язаних з інтеграцією, в цілому збігаються думки вчених з окремими особистісними відхиленнями щодо їх розуміння.

Відтепер звернімося до з'ясування меседжу одного з центральних компонентів дошкільної освіти – інтегрованих занять.

Зауважу, що однією з перших учених звернулась до означеного поняття Н. Гавриш (Гавриш, 2007). Зазначимо, що погляди вченої на той час були критично сприйняті практиками, як і будь-які новації у дошкільній педагогіці. Розглянемо їх.

Насамперед з'ясуємо сутність авторського розуміння поняття «інтегроване заняття», яке позиціоновано Н. Гавриш як форма навчально-виховної роботи, що об'єднує блоки знань різних галузей навколо однієї теми для інформаційного та емоційного забезпечення сприймання, мислення, почуттів дітей, що дає змогу пізнавати певне явище з різних сторін, досягати цілісності знань (Гавриш, 2007). Якщо можна погодитись із розумінням ученою сутності інтегрованого заняття, то викликає сумнів зазначена його кінцева результативність, як-от: «формування системного мислення, збудження уяви, позитивно-емоційного ставлення до процесу пізнання» (Гавриш, 2017: 17). Оскільки відомо, що будь-яка інтеграція знань у будь-якій її формі передбачає сформованість (чи розвиненість, вихованість) якісно нового поняття, об'єкта, суб'єкта) завдяки його інтегрованій цілісності.

Інтегроване заняття, за К. Крутій, це особливим чином організована *елементарна* навчальна діяльність дітей дошкільного віку, зміст якої має складну структуру, що охоплює кілька різних компонентів, характеризується визначеними вирішеннями, що охоплює кілька різних компонентів, характеризується визначеними відношеннями і силою взаємодії, сприяє формуванню у дошкільників цілісної картини Всесвіту (Крутій, 2018).

У поданому визначенні викликає сумнів фраза «елементарна навчальна діяльність» у складній структурі «інтегрованого заняття».

Освітня діяльність не може бути «елементарною», оскільки освітня діяльність, її зміст завжди відповідають психічному розвитку дітей у будь-якому віці.

Отже, інтеграція змісту дошкільної освіти й наявність інтегрованих занять із-поміж інших видів (предметне, тематичне, комбіноване, ігрове тощо) не є модою, а викликом сьогодення. Завдання вихователя-методиста ЗДО чітко визначитись із кількістю інтегрованих занять та їх структурою в кожній віковій групі в межах місяця чи кварталу, Вважаємо методичною помилкою всі заняття з усіх розділів програм проводити як інтегровані за змістом. Всі інші види занять, які добре відомі практикам, мають місце і у планах вихователів, і в режимі дня.

Водночас слід пам'ятати вимоги до проведення інтегрованих занять, з-поміж них:

- інтегровані заняття об'єднані однією спільною темою, вони є тематичні;
- у дітей повинні бути предметні знання з кожного структурного складника у складі інтегрованого заняття;
- чітка періодичність проведення інтегрованих та інших видів занять;
- дотримуватись реалізації принципів диференціації – інтеграції;

- тривалість інтегрованого заняття не повинно перебільшувати час, відведений на предметне (чи якийсь інший вид) заняття в межах вікової групи (у старшій групі 35-40 хвилин);
- на інтегрованому занятті має бути максимальна активність дітей (якщо у них будуть відповідні знання).

Інтегрований підхід не є натеper інноваційним педагогічним явищем, його впровадження відбувається із 2000 року в системі ДО та ЗДО, не є модою. Його активізація пов'язана із прийняттям Концепції Нової української школи. На думку розробників НУШ інтегрований підхід в освітньо-виховному процесі ЗДО забезпечить наступність між дошкільною і початковою ланками освіти.

Висновки. Інтегрований підхід у системі дошкільної освіти є вимогою часу, як і в інших галузях освіти в поєднанні з іншими методологічними підходами в залежності від мети, завдань і форм навчання, не надаючи загальної переваги одному з них.

Перспективи дослідження. Передбачається здійснити аналіз педагогічної практики використання інтегрованого підходу та інтегрованих занять у ЗДО, а також вивчення досвіду реформування змісту в системі вищої ДО за інтегрованим підходом.

Література

- Академічний український тлумачний словник. К.: Перун, 2016.
- Бех. І. Д. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. №5. С. 5-7.
- Богуш А. М. Інтегрований підхід у системі дошкільної освіти: Монографія: Психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців. Харків. Діса плюс, 2023.
- Боярчук С. Інтегроване навчання як засіб оптимізації освітньо-виховного процесу в сучасному дошкільному закладі. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. №2(5). С. 71-75.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови [укладач і голов. Ред. Бусел В. Т.]. (2005). К.: Ірпінь ВТФ «Перун». 728 с.
- Гавриш Н. В. Інтегрований підхід: робота над помилками. *Дошкільне виховання*. 2018. №7. С.8-11.
- Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. К.: Шк. Світ, 2007, 128 с.
- Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. №1 (1). С. 16-20. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/4.pdf>
- Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне, 2011. 552 с.
- Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 614-616.
- Зайцева Л. Інтегрований підхід: сутність та можливість впровадження в дошкільній освіті. *Модель і ринок*. 2011. №12(83). С. 55-58.
- Кіндрат І. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному навчальному закладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. №22 (257). Ч. II. С. 114-120.
- Концепція Нової української школи. 2016. 40 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Котелянець Н. В. Інтеграція в дошкільній освіті. *Міжнародний науковий журнал. Грааль науки*. 2001. №11. С. 416-420.
- Крутий К. Л. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію. *Дошкільне виховання*. 2018. №7. С.2-7.
- Крутий К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія: у 2 ч. Ч. I. Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя: ЛІПС ЛТД, 2009. 320 с.
- Найда Р. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх вихователів в умовах пед. коледжу: монографія. Харків: Діса-плюс, 2002. 356 с.
- Педагогічний словник. За ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. К.: Педагогічна думка. 2001. 516.
- Прокоф'єва М. Ю. Інтеграція педагогічної підтримки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2008. 21 с.
- Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти: (колективна монографія) / А.М.Богуш, Л.І.Березовська, С.В.Діхтяренко, Н.В.Маліновська, Р.Г.Найда / За загальною і науковою редакцією дійсного члена НАПН України доктора педагогічних наук, професора А.М. Богуш. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 324 с.
- Словник іншомовних слів. За ред. О. С. Мельничук. голов. ред. укр. рад. Енцикл. Ак. наук УРСР. Київ, 1976.
- Соціолого-педагогічний словник. С.У. Гончаренко., В.В. Радул, М.М. Дубінка та ін. за ред. В.В. Радула. 2000. К.: «ЕКсОб». 304.

Сучасне заняття в дошкільному закладі. навч. мет. посібник. За ред. Н. В. Гавриш. Луганськ. Альма-матер, 2007. 496 с.
Український тлумачний словник. 2016.

Integrated approach in preschool education: a fashion or a requirement of the times?

Bogush Alla²

State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine

The article discusses the problem of implementing an integrated approach in the system of preschool education at the present stage both in preschool education institutions and in the system of higher school. Why did it become necessary to reconsider this problem, the relevance of which was discussed at length in the early twenty-first century? The appeal to the organization of the educational process in the preschool education system of Ukraine is connected with the adoption of the Concept "New Ukrainian School", which states that the leading principle of the content of education in primary school is the integration of the content of related new modules from other subjects (NUS, 2016: 25).

The implementation of the principle of continuity in the organization of the educational process in preschool education has again raised the issue of intensifying the integrated approach in the system of preschool education, the core of which is the principle of integration. The article presents the results of the analysis of the scientific and terminological field of the concept of "integration" in terms of the variety of its interpretations and terminology in the definition of methodological approaches (integration, integrative, integral, integrated); specifies the application of the integrated approach in the modern educational field of both preschool education and higher school.

Purpose of the article: to characterize the current state of implementation of the integrated approach in the modern practice of preschool education.

The objectives of the study are to analyze the views of scientists on their understanding of the content position of scientific concepts that are components of the integrated approach. To focus the current practical application of the integrated approach in the system of preschool education.

Keywords: preschool education, approach, integration, integrated, classes, educational process, academic discipline, preschool education institution, higher school, integrity.

References

- Akademichnyy ukrayins'kyy tлумachnyy slovnyk. (2016). [Academic Ukrainian Explanatory Dictionary]. Kyiv: Perun [in Ukrainian].
- Bekh, I.D. (2002). Integration as an educational perspective [Intehratsiya yak osvitynia perspektyva]. *Pochatkova shkola – Primary school*. Vols. 5, pp. 5-7 [in Ukrainian].
- Bohush, A.M. (2023). Intehrovany pidkhid u systemi doshkil'noyi osvity [Integrated approach in the system of preschool education]. *Psykhologo-pedahohichnyy suprovid formuvannya metodychno spryamovanoi osobystosti maybutnikh fakhivtsiv – Psychological and pedagogical support for the formation of methodically oriented personality of future specialists*. Kharkiv: Disa plus [in Ukrainian].
- Bohush, A.M., Berezovs'ka, L.I., Dikhtyarenko, S.V., Malinovs'ka, N.V., & Nayda, R.H. (2023). *Psykhologo-pedahohichnyy suprovid formuvannya profesiyno-metodychnoyi spryamovanosti osobystosti maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi osvity. Psychological and pedagogical support for the formation of the professional and methodological orientation of the personality of future specialists in preschool education*. Ed. A.M. Bohush. Ivano-Frankivs'k: NAIR [in Ukrainian].
- Boyarchuk, S. (2017). Intehrovane navchannya yak zasib optymizatsiyi osvityno-vykhovnoho protsesu v suchasnomu doshkil'nomu zakladi [Integrated learning as a means of optimizing the educational process in a modern preschool institution]. *Pedahohichnyy chasopys Volyni – Pedagogical journal of Volyn*. Vols 2(5), pp. 71-75 [in Ukrainian].
- Entsyklopediya osvity. (2008). [Encyclopedia of Education]. Akad. ped. nauk Ukrayiny; Ed. V.H. Kremen'. Kyiv: Yurinkom Inter, pp. 614-616 [in Ukrainian].

² Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor, full member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Preschool Education Theory and Methodology of the Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

- Havrysh, N.V. (2018). Intehrovany pidkhid: robota nad pomylkamy. [An integrated approach: working on mistakes]. *Doshkil'ne vykhovannya – Preschool education*. Vols. 7, pp. 8-11 [in Ukrainian].
- Havrysh, N.V. (2007). *Intehrovani zanyattya: metodyka provedennya [Integrated classes: methods of conducting]*. Kyiv: Shk. Svit [in Ukrainian].
- Havrysh, N.V. (2011). Intehratsiyni protsesy v systemi doshkil'noyi osvity [Integration processes in the system of preschool education]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu ekonomiky ta prava imeni Al'freda Nobelya. Seriya «Pedahohika i psykholohiya» – Bulletin of the Alfred Nobel University of Economics and Law in Dnipro. Series "Pedagogy and Psychology"*. Vols. 1 (1), pp. 16-20. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/4.pdf> [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. (2011). *Ukrayins'kyi pedahohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]*. Rivne [in Ukrainian].
- Kindrat, I. (2012). Intehratsiyni zasady pobudovy osvith'oho protsesu v suchasnomu doshkil'nomu navchal'nomu zakladi [Integration principles of building the educational process in a modern preschool educational institution]. *Visnyk LNU imenu Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. Vols. 22 (257). Issue II, pp. 114-120 [in Ukrainian].
- Kontsepsiya Novoyi ukrayins'koyi shkoly*. (2016). *Concept of the New Ukrainian School*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Kotelyanets, N.V. (2001). Intehratsiia v doshkil'niy osviti [Integration in preschool education. International scientific journal]. *Hraal' nauky – The Grail of Science*. Vols. 11, pp. 416-420 [in Ukrainian].
- Kruti, K.L. (2018). Intehratsiia v doshkil'niy osviti yak innovatsiynne yavyshe, abo shcho treba znaty pro intehratsiyu [Integration in preschool education as an innovative phenomenon, or what you need to know about integration]. *Doshkil'ne vykhovannya – Preschool education*. Vols. 7, pp. 2-7 [in Ukrainian].
- Kruti, K.L. (2009). Osvitniy prostir doshkil'noho navchal'noho zakladu [Educational space of preschool educational institution]. *Kontsepsiya, proektuvannya, tekhnolohiyi stvorennya – Concepts, design, creation technologies*. Issue 1. Zaporizhzhya: LIPS LTD [in Ukrainian].
- Nayda, R. (2002). *Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky maybutnikh vykhovateliv v umovakh ped. koledzhu [Theoretical and methodological foundations of training future educators in the conditions of pedagogical college]*. Kharkiv: Disa-plyus [in Ukrainian].
- Pedahohichnyy slovnyk*. (2001). [Pedagogical Dictionary]. Ed. Yarmachenka M. D. K.: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
- Prokofyeva, M.Yu. (2008). Intehratsiia pedahohichnoyi pidtrymky maybutnikh vykhovateliv doshkil'nykh zakladiv i vchyteliv pochatkovykh klasiv [Integration of pedagogical support for future preschool teachers and primary school teachers]. *Candidate thesis*. Odesa [in Ukrainian].
- Slovnyk inshomovnykh sliv*. (2020). *Dictionary of foreign language words*. Ed. O. S. Mel'nychuk. Kyiv [in Ukrainian].
- Sotsiolo-ho-pedahohichnyy slovnyk* (2000). *Sociological and pedagogical dictionary*. Ed. V. V. Radula. Kyiv: «EKsOb» [in Ukrainian].
- Suchasne zanyattya v doshkil'nomu zakladi*. (2007). [Modern class in preschool institution]. Ed. N. V. Havrysh. Luhansk. Al'ma-mater [in Ukrainian].
- Ukrayins'kyi tлумачnyy slovnyk*. (2016). *Ukrainian Explanatory Dictionary*. [in Ukrainian].
- Velykyy tлумачnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy* (2005). [Big Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Ed. Busel V. T. Kyiv: Irpin' VTF «Perun» [in Ukrainian].
- Zaytseva, L. (2011). Intehrovany pidkhid: sutnist' ta mozhlyvist' vprovadzhennya v doshkil'niy osviti [Integrated approach: essence and possibility of implementation in preschool education]. *Model' i rynok – Model and market*. Vols. 12(83), pp. 55-58 [in Ukrainian].

Accepted: September 18, 2023

